

УДК 811.133.1'371 Юлія Зелена

(Львів)

СТУПІНЬ КОПУЛЯТИВНОСТІ АТРИБУТИВНИХ

ДІЄСЛІВ ПІДГРУП СТАНУ ТРИВАЛОСТІ, ВИДИМОСТІ

ТА УСВІДОМЛЕННЯ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ ПРЕСІ

(НА МАТЕРІАЛІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ LE MONDE I LE FIGARO)

Мета статті – з'ясувати ступінь копулятивності та особливості вживання семантично-прагматичних структур атрибутивних дієслів стану тривалості, видимості та усвідомлення.

Ключові слова: ступінь копулятивності, синтаксичний профіль копулятивного (атрибутивного) дієслова, нереференційний характер атрибутивного додатку підмета (АДП), прономіналізація АДП розчленування і дислокація атрибутивної конструкції.

The aim of this paper is to determinate the degree of copularity and features of semantic's and pragmatic's structures use with attributive verbs of duration, visibility and consciousness.

Key words: the degree of copularity, syntactic profile of copulative (attributive) verb, non referential character of attributive complement subject (ACS), the pronominalisation of ACS, the dismemberment and dislocation of attributive construction.

Питання ступеня копулятивності ряду дієслів, що можуть утворювати атрибутивні конструкції (входити до складу іменного складеного присудка) привертало увагу багатьох дослідників (Гревіс М., Вільмет М., Депланк А., Лоуренс П., Рігель М. та ін.), проте, можемо стверджувати, що воно ще не достатньо досліджене і вимагає вивчення та з'ясування ряду деталей, які б могли спростувати чи підтвердити той чи той погляд. Не менше цікавих проблем для дослідника-лінгвіста поставлено і у дослідженні мовних особливостей самого публіцистичного стилю, в якому так органічно чергується мова стандарту і мова експресії, переповнена особливими засобами вираження при викладі думки, висвітлюванні факту чи аналізу події. Отже, актуальність статті зумовлена як важливістю виявлення відповідності критеріям копулятивності певних груп дієслів французької мови, так і недостатністю дослідження даної проблеми. Наукова новизна полягає у визначенні впливу семантико-прагматичних факторів на спосіб вживання атрибутивних конструкцій у сучасній мас-медійній комунікації преси. Звідси випливає й мета статті: з'ясувати ступінь копулятивності та особливості уживання семантично-прагматичних структур атрибутивних дієслів стану тривалості, видимості та стану усвідомлення.

Контекстуальний аналіз проводився у рамках сучасного публіцистичного стилю, а саме, вивчалася електронна база французьких періодичних видань Le Monde і Le Figaro. Корпус складався із 450 прикладів, що дозволило вивчити синтаксичний і семантичний профіль даних атрибутивних дієслів і дійти до певних висновків щодо їх функціонування у сучасній франкомовній комунікації преси, як одного з видів мас-медійної комунікації.

Слід зауважити, що публіцистичний стиль – історично сформована різновидність літературної мови, він є тематично невичерпним і володіє величезним запасом виразних засобів мовлення. З точки зору стилістики тексту, основними його рисами є документально-фактологічна точність, логічність, лаконічність викладу при інформативній насиченості, направленість на співрозмовника, образність, експресивність, виразність, відкрите оцінкове ставлення до явища, факту, події, що висвітлюється. У плані мовного вираження газетно-публіцистичний стиль характеризується одночасно консервативністю і рухливістю. З одного боку, в публіцистичній мові присутня достатня кількість штампів, суспільно-політичних та інших термінів. З іншого боку, прагнення до переконання читачів вимагає все нових мовних засобів, а саме увиразнення мови за допомогою синтаксису: вживання емоційно-і експресивно-забарвлених конструкцій, пропозицій зі зверненням, риторичних запитань, повторів, розчленованих конструкцій та ін. Прагнення до експресії та водночас до економії мовних засобів обумовлює використання спеціальних конструкцій, інверсій, безсполучникових пропозицій, пропуску того чи іншого члена речення тощо.

Стосовно обраного корпусу слід зазначити, що і *Le Monde*, і *Le Figaro* є щоденними вечірніми газетами тиражем близько 300 тис. примірників. Перше видання відображає більше ліволіберальні погляди, тоді, як друге вважається, таким, що приймає офіційну точку зору французького уряду і загалом помірковано правих партій. Отже, ці два видання доповнюватимуть одне одного у нашому дослідженні що дозволить нам дійти до певних узагальнень і висновків стосовно функціонування атрибутивних дієслів визначених вище підгруп у даному стилі мовлення.

Відомо, що нормативні граматики розглядають дієслова *rester*, *demeurer*, *paraître* і *sembler* як прототипи дієслова *être*; це дозволяє без вагань їх включити до списку копулятивних дієслів. Проте, залишається ще ряд таких, що “у дещо меншій мірі” або “лише у певному контексті” виражають атрибутивні відношення [7, с. 518]. Згідно граматики Вільме (2007), дієслова групи “усвідомлення” перегукуються із дієсловами *paraître* і *sembler*, так само як і з дієсловами *s'affirmer* (comme) і *se (re)trouver* (опинятися), які несуть в собі семантичне наповнення, що відповідає певному поняттю, та *s'annoncer* (виражає приналежність і зазвичай вживається для позначення майбутніх подій): *Ce vendredi s'annonce comme la journée la plus chargée, avec 126 TGV au départ de la gare de Lyon et 228 de la gare Montparnasse*. Все частіше також зустрічаємо у преці дієслово *se positionner* (comme): *Clinton s'est positionné comme le gardien de la réduction des déficits publics...; Le représentant de Virginie se positionne comme le champion des principes des Tea Parties*. Таким чином, погоджуючись із думкою професора Вім ван Петегема (Бельгія, Католицький університет м. Левен) [6], який вказував на деякі труднощі у виявленні класу атрибутивних дієслів, як таких, можемо все ж їх умовно віднести до цієї групи, у якості оказіональних.

Оскільки предметом нашого дослідження є копулятивні дієслова стану, здатні додавати смислові нюанси до поняття стану, то необхідно уточнити, про які групи дієслів ідеться:

1. Група дієслів “входження у стан”: *devenir* (ставати), *se faire* (робитися), *tomber* (натрапляти, ставати) тощо:

Cet ouvrage d'un Américain inconnu, dont l'intrigue se déroule à Paris, est un phénomène devenu d'édition et de société; 15 conseils pour se faire connaître grâce aux Digg Like ! Tomber amoureux: les signes qui ne trompent pas...;

2. Група дієслів “стан тривалості”: *rester* (залишатися), *demeurer* (перебувати): *Rester anonyme sur Internet, mission impossible ?; Nicolas Sarkozy: “La France doit demeurer une grande nation industrielle”;*

3. Стан видимості: *sembler* (здаватися), *paraître* (видаватися), *avoir l'air* (мати вигляд) та інші: *La BMW du seigneur un titre qui pourrait sembler provocateur; Le couple franco-allemand peut paraître méprisant; Faites du sport sans en avoir l'air!*;

4. Стан репутації: *passer pour* (вважатися): *Revenez sur votre décision sans passer pour une girouette*;

5. Стан усвідомлення: *apparaître comme* (здатися як), *se montrer* (видатися), *s'avérer* (виявитися), *s'affirmer comme* (утвердитися як), *se révéler*, *se (re)trouver* (опинятися): *Comment faire apparaître le nom de quelqu'un comme lien dans son statut facebook ?; Ce qui n'empêche pas les économistes de l'OCDE de se montrer plus pessimiste sur l'évolution de la croissance à court terme; Le péché de Serrano est de s'affirmer comme créateur chrétien; Affaire DSK – Me Brafman: "Les accusations vont se révéler fausses"; De surcroît, l'économie se retrouve plus affaiblie que jamais.*

У нашому дослідженні ми зупинимося лише на вивченні особливостей функціонування трьох із вищеподаних груп (група 2, 3, 5). Розпочнімо з перевірки відповідності цих груп дієслів характеристикам, описаним дослідниками Лоуренсом і Тобаком [5, с. 84]:

- ☐ обов'язкова присутність атрибутивного додатку підмета (АДП);
- ☐ нереференційний характер АДП (анафоричні посилання);
- ☐ узгодження в роді та числі з підметом АДП вираженого прикметником;
- ☐ блокування переходу у пасивний стан;
- ☐ взаємозамінність з іншими копулятивними чи частково копулятивними дієсловами;
- ☐ прономіналізація АДП займенником *le*;
- ☐ можливість розчленування і дислокації атрибутивної конструкції;
- ☐ виключення можливості вживання безособового підмета *il* у складі іменної синтагми при прикметниковому чи номінальному атрибутивному додатку з інтерпритаційною особливістю;
- ☐ присутність однакових категорій конститuantів, які вживаються в атрибутивних конструкціях з *être*.

Застосуємо дані критерії до обраних нами груп дієслів ("стан тривалості": *rester* (залишатися), *demeurer* (перебувати); "стан видимості": *sembler* (здаватися), *paraître* (видаватися), *avoir l'air* (мати вигляд); "стан усвідомлення": *apparaître comme* (здатися як), *se montrer* (видатися), *s'avérer* (виявитися), *s'affirmer comme* (утвердитися як) та *se révéler* (виявитися). Правильним виявляється те, що їх прототипне атрибутивне вживання у всіх випадках вимагатиме присутності АД, узгодженого у роді і числі із підметом: *Mardi soir aux États-Unis, la Fed s'est montrée divisée sur les solutions à apporter pour doper la reprise économique. Mais, pour une fois, l'improvisation paraît encore plus hasardeuse en Amérique qu'elle ne l'est en Europe. Au passage, les locaux sont restés inoccupés toute la dernière décennie.*

Інші типові характеристики атрибутивних дієслів виявляються дієвими для досліджуваних нами дієслів: вони не є референційними, що засвідчує неможливість анафоричних посилань. А ті з них, що вживаються лише у формі зворотніх дієслів не можуть переходити у пасивний стан: *Ces derniers avaient fini par faire prévaloir leurs intérêts, et la Russie s'est montrée un partenaire dur en affaires lors de la négociation des prix, mais d'une grande fiabilité.. ≠ Ce partenaire dur en affaires ...*

Щодо взаємозамінності з іншими копулятивними дієсловами, то, відзначимо, що дієслова групи “видимості” є абсолютно взаємозамінними і можуть вживатися в синонімічних комбінаціях: *La BMW du seigneur un titre qui pourrait sembler (paraître) provocateur; Le couple franco-allemand peut paraître (sembler) méprisant.* Подібного висновку можна досягнути і стосовно групи “стан тривалості”, лише з тим зауваженням що вживати дієслово *demeurer* замість *rester* є більш доречно у вишуканому товаристві, оскільки воно відноситься до високого стилю мовлення (Франц.академія): *Malgré les évolutions et les découvertes, il est demeuré l’un des spécialistes du domaine.* Щодо третьої групи дієслів стану усвідомлення, то слід сказати про їх взаємозамінність лише до певної міри, адже семантично їх наповнення все таки надає певні нюанси смислового навантаження що й впливає на можливості їх вживання у подібних конструкціях. Так, порівняймо такі дієслова групи, як *se montrer* (видатися), *s’avérer* (виявитися) і *se révéler* (виявитися).

Як зазначає М. Гревісс [3, с. 326], зворотня форма дієслова *s’avérer* вживалася вже на поч. XVII ст. у значенні “виявитися істинним, вірним”. Наприкінці XIX ст. у літературній мові почали вживати це дієслово у значенні “проявлятися, з’являтися”, і з того часу дієслово *s’avérer* по трохи віддалялося від свого першого значення, входячи, починаючи з XX ст., до атрибутивних конструкцій, за аналогією до дієслів *se révéler*, *se montrer*, *être* [2, с. 52].

У сучасній французькій мові це дієслово *s’avérer* вживається, вводячи АДП у речення, та з огляду на частоту вживання його у мові, воно було офіційно затверджено Французькою Академією як нормативне дієслово-зв’язка (1986р.). Напр.: *Les obstétriciens s’avèrent réticents à admettre les sages-femmes dans les salles d’accouchement.* (АДП *réticents* відноситься до підмету *obstétriciens*.)

Проте, слід зазначити, що таке вживання призводить часто-густо до непорозумінь, плеоназмів і протиріч. Так, пам’ятаючи його конотаційне значення “виявитися істинним, правдивим”, звичайно не можливо не звернути увагу на вживання у такій конструкції таких прикметників, як *vrai* (плеоназм), *faux*, *erroné* (протиріччя) або *exact* (повторення). Отже, слід уникати таких невдалих поєднань з цим дієсловом, надаючи перевагу його синонімам: *Le témoignage est apparu vrai* (замість *s’est avéré vrai*: плеоназм); *La liste de ses biens s’est révélée erronée* (замість *s’est avérée erronée*: протиріччя).

Нарешті, слід привернути увагу до певних смислово-логічних нюансів при спробі пошуку взаємозамінних копулятивних дієслів, що виявляються лише у тому чи іншому контексті: *Ce produit de nettoyage s’est révélé dangereux* (швидше, ніж: *Ce produit de nettoyage s’est avéré dangereux*). *Il nous est apparu comme un chercheur désintéressé* (краще, ніж: *Il s’est avéré...*) *Cette hypothèse est prometteuse* (замість: *Cette hypothèse s’est avérée...*).

Однак, про синонімію у межах даної групи не слід забувати, оскільки у більшості випадків вона припускає можливість взаємозамінності: *Le chêne, très dépendant de ses réserves, se montre [s’avère] très vulnérable aux attaques des “défoliateurs” tandis que le hêtre résiste mieux. On peut se rendre compte, aujourd’hui, que Fernandel se montrait [se révélait] grand acteur.*

Отже, можемо дійти до висновку, що в цілому усі дієслова трьох проаналізованих груп можуть відповідати статусу копулятивних (атрибутивних).

Згадаймо додатково й працю Ламіро і Меліса (2005), у якій вони наполягають на тому, що копулятивні дієслова “приймають будь-що” у якості підмета: *N vivant, ne vivant, sans personnalité, tel, qui fait partie des expressions et constructions* [4, с. 154]. У цій частині статті спробуємо

перевірити, надалі базуючись на прикладах з нашого корпусу, чи відповідають дієслова наших трьох підгруп даній тезі.

Насамперед, цікаво зазначити, що у більшості випадків дієслова групи “усвідомлення” мають підметом іменник чи SN (80%) або займенник (20%): Les entreprises devront, elles, se montrer de plus en plus accueillantes, même si elles n’ont pas pour toute première vocation de former des jeunes; Les élus allemands, finlandais et néerlandais s’annoncent les plus hostiles; Le candidat potentiel s’est montré plus incisif; Il se montre alors avide d’informations; Celui-ci se montra très sensible à un virus local.

При порівнянні цих результатів із прототипним вживанням дієслова être, ми побачимо набагато більше варіантів побудови конструкцій за його участі:

☐ інфінітивна конструкція: Le malheur est de l’avoir revue, il n’aurait pas fallu la revoir;

☐ підрядне речення: Le fait est qu’il s’en tire toujours sans accident;

☐ прислівник, адвербіалізований фразеологічний вираз чи групу слів, прийменникові конструкції: Alors c’est non? – Les choses sont toujours ainsi. Vous êtes dans le vrai. Vous êtes en erreur. Il est de mauvaise humeur. Il est au courant de cette affaire. Il est tout à son idée fixe тощо. Отже для наших груп дієслів залишається чинним обмеження стосовно вибору підмета на користь іменника або займенника (частково інфінітива, для дієслів s’avérer i se révéler: Le médicament n’est qu’une béquille, même s’il peut se révéler être une très bonne béquille. A Nîmes, torturer un animal peut s’avérer être rentable...).

Стосовно статусу підмета – жива істота чи неживий предмет, аналіз прикладів із нашого корпусу не залишає сумніву, що у 95% дані дієслова вживаються із підметом, що відображає живий предмет, типовим підметом для повнозначних дієслів [4, с. 166]. Розглянемо детальніше типи таких підметів. Серед них розрізняємо наступні:

☐ імена людей (45%): Vladimir Poutine s’est montré plus évasif, sans pour autant écarter l’hypothèse;

☐ групу, соціальну організацію людей (38%): Après sa victoire contre le Paraguay (1-0), l’équipe anglaise va tenter de sembler un peu plus convaincante. Ce "gouvernement économique" de l’Europe, qui paraissait, au mieux, une utopie et, au pire, une lubie française, il y a peu, est désormais jugé nécessaire par tout le monde, y compris les Allemands.

☐ країну (жителів країни), організацію країн (17%): L’Italie s’est montrée conquérante avec l’or pour le relais masculin et pour Alessia Filippi dans le 400 m 4 nages; Le couple franco-allemand peut sembler méprisant.

Отже, все таки 5% залишається за неживим підметом, що входить у типові для мас-медійної комунікації преси атрибутивні конструкції: Mais, pour une fois, l’improvisation paraît encore plus hasardeuse en Amérique qu’elle ne l’est en Europe. En France, la laïcité est devenue pour certains une cause intolérante.

Згідно тих же дослідників (Ламіро і Меліса), підметом копулятивного дієслова ніколи не може бути безособовий підмет il, за винятком екстрапозиційних структур: Il est possible que Pierre vienne [4, с. 158].

Дослідивши три групи дієслів стану тривалості, стану видимості та стану усвідомлення, виявивши певні спільні і відмінні ознаки ступеня їх копулятивності та певні особливості їх синтаксичного профілю, уточнивши вплив семантико-прагматичних факторів на спосіб їх вживання у мові преси, можемо зробити наступні висновки:

1. Правильним є те, що вони не є референційними, не можуть переходити у пасивний стан, їх прототипне атрибутивне вживання у всіх випадках вимагатиме присутності АД, узгодженого у роді і числі із підметом, передбачають можливість прономіналізацію АД займенником *le* і є частково взаєзамінними у межах однієї групи.
2. Копулятивні дієслова стану усвідомлення можуть бути взаємозамінними лише до певної міри, адже їх семантичне наповнення все таки надає певні нюанси смислового навантаження що й впливає на можливості їх вживання у подібних конструкціях, уникаючи плеоназмів, непорозумінь і протиріч.
3. При детальнішому аналізі синтаксичного профілю дієслів стану усвідомлення було виявлено, що для цієї групи залишається чинним обмеження стосовно вибору підмета на користь іменника або займенника (частково інфінітива, для дієслів *s'avérer* і *se révéler*). У якості підмета цим дієсловам притаманно обирати такий, що позначає живу істоту у 95% і, відповідно, у 5% неживу. Стосовно типів першого варіанту підмета, то імена людей зустрічаються у 45%, назви груп чи соціальних організації людей у 38% і країн (жителів країни), організацій країн у 17%.

Звідси висновок, що в цілому дані групи дієслів відповідають наведеним критеріям вивчення ступеня копулятивності, не зважаючи на існування певних винятків щодо їх синтаксичного профілю, селективного відбору стосовно підмета та способу вживання атрибутивних конструкцій за їх участі в сучасній французькій пресі, як одного з видів мас-медійної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Arrive M., Gadet F., Galmishe M. La grammaire d'aujourd'hui: Guide alphabétique de linguistique française. – P.: Flammarion, 1986. – 720 p.
2. Colin. J.-P. Dictionnaire des difficultés du français. – P.: Le Robert, 1994. – 623 p.
3. Grevisse M. et Goosse A., le Bon Usage – Grammaire française, DeBoeck Université, Paris–Louvain-la-Neuve, 14e édition, 2007. – 1600 p.
4. Lamiroy B., Melis L. Les copules ressemblent-elles aux auxiliaires? In: Bat-Zeev Shyldkrot, H. & Le Querler N. (éds.), Les périphrases verbales. Amsterdam: Benjamins, 2005. – P. 154–166.
5. Lauwers P., Tobback E. Les verbes attributifs: inventaire(s) et statut(s). Langages. – 2010. – № 179–180 (3–4/2010). – P. 79–113.
6. Van Peteghem M. La détermination de l'attribut nominal. Étude comparative de quatre langues romanes (français, espagnol, italien, roumain). – Bruxelles: Paleis der Natiën, 1993. – 181 p.
7. Wilmet M. Grammaire critique du français. – Louvain-la-Neuve: Duculot, 2007. – P. 518.
8. <http://www.google.ru/>
9. <http://www.lefigaro.fr/>

10. <http://www.lemonde.fr/>